

AMASSADI ENTÀ AUANÇAR

document politic

Unitat d'Aran – Partit Nacionalista Aranés

AMASSADI ENTÀ AUANÇAR

document politic

**5au Congrès d'Unitat d'Aran - Partit Nacionalista Aranés
Aran, 19 d'abriu de 2008**

Indèx

1. Eth partit dera majoria, 3

Trenta ans d'Unitat d'Aran – Partit Nacionalista Aranés, 3

Es nòsti valors, eth nòste projècte, 5

2. Ua hita istorica, 8

Un partit de govèrn, 8

Mès còtes de representacion, 8

Ath servici deth ciutadan, 9

Era relacion damb eth PSC, 10

3. Un país que càmbie, 11

Era identitat, un nau debat, 11

Adaptar-se ara naua societat, 12

4. Transformar eth país, 13

Nau impuls entàs politiquas d'UA – PNA, 13

Sanitat e servicis sociaus, ua prioritat, 14

Economia e torisme, naua rèptes, 14

Nauas tecnologies, eth nòste futur, 15

Miei ambient e pagesia, ua naua perspectiva, 16

Lengua e cultura, elemens de coesion, 17

Ensenhament, espòrts e joenessa, mès qualitat, 19

5. Un partit dubèrt e modèrn, 19

Afrontar eth futur damb illusion, 19

Comdpar damb es nauï protagonistas, 20

1. ETH PARTIT DERA MAJORIA

Trenta ans d'Unitat d'Aran – Partit Nacionalista Aranés

Unitat d'Aran – Partit Nacionalista Aranés complís enguan trenta ans, se compdam era singladura dera associacion Es Terçons quan encara ère vigenta era proïbicion entà fondar partits democratics. En tot rebrembar eth lèma deth 4au Congrès, an estat trenta ans en tot hèr país, en tot bastir país, en tot balhar consciéncia de país, ath servici d'un modèl mès just e solidari de societat qu'a agut e qu'a enes persones era sua razon d'èster, eth sòn motor entà auançar amassadi, atau coma proclamam ara en 5au Congrès.

UA – PNA ei frut dera istòria d'un exit qu'a arthenhut es quòtes mès naves de confiança ciutadana. Aué èm dipositaris des esperances e illusions dera majoria des ciutadans aranesi. Auem ua responsabilitat plan grana entàs pròplèu ans, fòrça trabalh entà hèr e un compromés fèrm damb era defensa des interèssi deth país.

Aguesti trenta ans an servit tà acumular ua longa experiéncia politica en diuèrsi encastres institucionaus: enes Ajuntaments e en Conselh Generau d'Aran, mès tanben ena Deputacion de Lhèida e en Parlament de Catalonha. Encastres institucionaus enes quaus UA – PNA a mantengut preséncia e representacion.

Era experiéncia de trenta ans a permetut a Unitat d'Aran – Partit Nacionalista Aranés configurar eth discurs mès clar e melhor articulat dera politica aranesa. Trenta ans d'experiéncia son un motiu de celebracion e ua garantia entà reafirmar-mos en projecte qu'a fonamentat era accion deth partit damb era intencion de reformular-lo e projectar-lo entath futur coma eth que melhor represente es aspiracions des ciutadans deth país.

Unitat d'Aran – Partit Nacionalista Aranés ei un partit d'arraïtz: ena istòria recenta, ena societat que represente e ena democràcia dera quau i participe. Ei un partit inserit en sistèma democratic deth sòn començament ençà, a compdar

deth mes de seteme de 1978 en qué se constituís en assemblada era associacion Es Terçons.

Eth sòn origen associatiu, d'ua societat civiu esperançada qu'acabaue de gesser dera net dera dictadura, a mercat singularament eth sens dera accion politica d'UA – PNA, pr'amor que li a balhat era illusion, era transversalitat e er esfòrç collectiu que caracterizèren ath moviment Es Terçons enes justes reivindicacions nacionaus, e qu'ara actualize entà poszar a Aran tara modernizacion deth sòn autogovèrn en tot entestar era sua maxima institucion, eth Conselh Generau d'Aran.

Ja damb eth nòm d'Unitat d'Aran, eth partit se convertís ena fòrça politica mès votada enes prumères eleccions municipaus celebrades en 1979. A compdar d'alavetz, eth partit se signifie coma era fòrça de clara vocacion municipalista e d'ambicion de país, en tot demostrar qu'andues aspiracions se complementen e ajuden. D'ençà dera sua accion enes govèrns municipaus, UA – PNA a bastit país damb projectes nacionaus coma era aprovacion des normes ortografiques der aranés e es normes subsidiàries d'urbanisme, er impuls deth programa sanitari damb era creacion der Espitau Val d'Aran, era restauracion de Cap d'Aran o es promocions d'equipaments esportius e deth Musèu dera Val d'Aran.

Ei a compdar d'alavetz qu'Unitat d'Aran recuelh eth sentiment deth pòble aranés e se met ath capdauant dera reivindicacion nacionau damb era reinstauracion provisionau deth Conselh Generau que formule en 1980 damb eth *Manifèst deth Conselh Generau Provisionau deuant des prumères eleccions tath Parlament de Catalonha*. En madeish an, eth partit adòpte en registre eth nòm oficiau d'Unitat d'Aran – Partit Nacionalista Aranés.

Eth combat pera restauracion des institucions pròpies agarre còs mejançant es discorsi que Javier Tous e Joan Nart pronuncièren damb motiu dera visita oficiau der alavetz president dera Generalitat, Jordi Pujol. Totun, UA – PNA siguec lèu era unica fòrça que mantenguec viua era reivindicacion entà qu'Aran non siguesse considerada ua comarca mès de Catalonha, coma atau devenguec damb eth vistiplatz des govèrns dera Generalitat convergenta e era

complicitat des sòns aliats en Aran, a despièch deth mandat estatutari entà desvolopar era lei de regim especiau, que non s'aprovèc enquia er an 1990.

Tot soent auem caminat damb dificultats e damb incomprencions, pr'amor qu'ei plan evident qu'era politica ei eth resultat d'auançar a despièch dera diferéncia. Mès justament aquest ei er exit des trenta ans d'Unitat d'Aran – Partit Nacionalista Aranés, qu'a sabut guanhar àmpliament es prumèras eleccions democraticas, exercir damb responsabilitat era oposicion en ensems dera Val d'Aran e tornar a èster eth partit dera majoria e arténher objectius de futur sense pèrder jamès de vista er objectiu principau de servir ath país e ara sua gent.

Eth trabalh persistent e incansable d'UA – PNA a favor des drets nacionaus durèc dètz ans e reclamèc perseverància e compromés. E aquerò ei mèrit de toti. Enquia er an 1990, era drete catalana, era “nacionalista”, mos neguèc sistematicament un reconeishement tà Aran, ua lei que recuelhesse era nòsta singularitat. Mès fin finau er esfòrç valec era pena, pr'amor qu'un an mès tard (en 1991) es aranesi recuperèren, d'ençà dera sua abolicion en 1834, eth Conselh Generau d'Aran, qu'eth partit governèc en coalicion pendent lèu dus ans e que non obstant er aluenhament deth govèrn enquia 2007, li a permetut d'encarnar damb exit un nau lideratge entar Aran deth sègle XXI.

En un contèxte en qué er Estatut a reconeishut com oficiau en Catalonha er aranés, era singularitat aranesa e eth sòn dret irrenunciable a preservar era sua identitat e eth sòn autogovèrn, Aran ei enes pòrtes d'ua naua Lei de regim especiau damb un govèrn intègrament d'Unitat d'Aran – PNA en tot aplicar un projècte modernizador, reformista e damb ambicion nacionau, que li balhe era fòrça de besonh entà constituir-se coma eth punt centrau dera politica aranesa.

Es nòsti valors, eth nòste projècte

Unitat d'Aran – Partit Nacionalista Aranés ei eth partit que represente a mès aranesi. Ei un partit nacionau de vocacion majoritària e d'ençà de 2003, quan

artenh eth deputat provinciau, ei de forma clara eth partit dera majoria. Era principau fòrça de país e era principau fòrça municipalista. Totun, quan alavetz semblaue qu'auie artenhut eth sòn maxim istoric, amplie eth sòn supòrt electorau enquia eth 46 % enes eleccions tath Conselh Generau d'Aran e forme govèrn en tot entestar eth país dera man deth prumèr Sindic d'Aran qu'aperten a UA-PNA. Era evolucion positiva d'aguesti darrèri ans demòstre qu'Unitat d'Aran – PNA sap illusionar, somar e ampliar era sua basa electorau, pr'amor dera sua vocacion de partit plurau eneth madeish, dubèrt ara societad civiu e d'accion politica concertada e participada, en contra dera imatge de radicalitat e marginalitat qu'es nòsti adversaris an volut dibuishar e que de tant caricaturizar an acabat adoptant coma pròpria.

En tot representar ara majoria des aranesi, Unitat d'Aran – Partit Nacionalista Aranés a devengut atau madeish eth partit que mès se semble ath país que represente. Un país diuèrs e ath temps damb un fòrt desir d'unitat, comunautat e coesion. Un país damb lengua pròpria, mès damb ues autes lengües d'expression e reconeishment. Un país que cre ena justícia sociau, ena igualtat d'oportunitats, ena libertat e responsabilitat individuaus e en desenvolopament equilibrat e respectuós damb eth miei naturau coma es sòns valors definidors. Un país cordiau, amable e acuelhedor que vò autogovernar-se damb es sues institucions en tot estièner era man, sense estridències ne confrontacions.

Unitat d'Aran – Partit Nacionalista Aranés ei un partit de patz e dialòg qu'a enes sòns valors e eth sòn projècte era sua fòrça entà hèr auançar eth país. Unitat d'Aran, ath delà d'èster eth motor ideologic, ei tanben er èish vertebrador sus eth quau pivòte eth desenvolopament politic deth pòble aranés. Era nòsta fòrça ei fundamentada ena fermesa des nòstes creences. Ath torn deth partit i a gent de diuèrsi mestièrs e procedències damb ua finalitat comuna: era defensa dera singularitat d'Aran d'ençà d'un projècte plurau e sociaument auançat.

Conscient qu'Aran ei país pr'amor qu'era màger part des sòns ciutadans an era volentat d'autogovernar-se e de projectar er autogovèrn en futur, Unitat d'Aran – Partit Nacionalista Aranés defen un nau aranesisme entenut coma un

projècte plurau, transversau e integrador que prebotge era construccion nacionau d'Aran coma país de ciutadans liures, iguals e solidaris. Eth nau aranesisme ei eth projècte modernizador que concep Aran coma realitat nacionau a compartir e derivada dera volentat des persones que la formen d'ençà de diuèrsi encastres sociaus e ideologics.

Er element centrau deth projècte nacionau d'UA – PNA ei era volentat d'autogovèrn deth pòble d'Aran. Eth nòste objectiu ei refortir er autogovèrn damb un melhor finançament en tot precisar-ne es sòns contenguts politics e en tot incrementar era sua capacitat d'integracion, de participacion e de justícia sociau d'acòrd damb era perspectiva institucionau dera Euròpa auançada.

Unitat d'Aran – Partit Nacionalista Aranés, coma era màger part des ciutadans d'Aran, non sonque non viu de forma conflictiva era diuersitat d'identitats, senon que considèra deth tot compatible er exercici der autogovèrn aranés damb un projècte compartit damb Catalonha e Espanha, en tot desirar entad aquestes dues ua governabilitat clarament progresista de politiques sociaus auançades.

Unitat d'Aran – Partit Nacionalista Aranés apòste pera volentat de somar e seguir representant ara majoria d'aranesi. Eth projècte de nau aranesisme aspire a consolidar a UA – PNA coma er èish centrau dera institucionalitat e dera construccion nacionau d'Aran, era principau fòrça municipalista e de proximitat, e era referéncia des politiques de progrès sociau, economic e ambientau. Ei eth projècte melhor adaptat ara realitat des sobiranes compartides e interdependentes. Eth projècte comprometet damb ua economia dinamica e competitiva e damb era igualtat d'oportunitats e era justícia sociau, damb ua concepcion plurau e solidària deth país. Eth projècte majoritari que vò governar eth país e es sues viles e vilatges damb ambicion e rigor entà arténher un Aran mès autònom, mès prospèr e mès just.

2. UA HITA ISTORICA

Un partit de govèrn

D'ençà des eleccions deth mes de mai de 2007, UA – PNA a devengut per primèr còp eth partit mès votat en ues eleccions ath Conselh Generau d'Aran, un rèpte fonamentau entà un partit qu'a estat tostem motivat per èster fòrça de govèrn enes Ajuntaments e per possar er autogovèrn e era identitat deth sòn país. Aquesta victòria electorau ei ua hita istorica pr'amor qu'eth govèrn dera maxima insitucion se li auie resistit en ues eleccions d'ençà dera sua restauracion en 1991.

Dar respòsta a toti aqueri qu'an metut era sua confidança en nosati ei, e a d'èster, eth nòste primèr objectiu. Bastir un govèrn a on aqueri qu'an hèt era apòsta peth cambi, aqueri que mos an ajudat a hèr possible eth sòni, se trapan satisfèts dera nòsta accion de govèrn.

Tà arténher aquest prètzhet, Unitat d'Aran – Partit Nacionalista Aranés a d'èster capable de compartir sensibilitats diuèrses que s'exprèssen en un govèrn que sap hèr era sintèsi en favor der interès generau deth país. Governar vò díder explicar e hèr pedagogia dera accion de govèrn. Ei aqui a on UA – PNA a de fornir coma partit as ciutadans des airines tà hèr possible un debat rigorós e permanent sus es objectius qu'impulse eth govèrn e es cambis que proposam.

Mès còtes de representacion

Ara ei un moment istoric plan important tà Aran, tara consolidacion deth sòn autogovèrn e tara sua projeccion coma subjècte politic en ensem de Catalonha. Ua oportunitat istorica qu'auem de saber aprofitar coma país. Ei un moment istoric pr'amor que cau dar-li un nau sentit ara expression dera nòsta singularitat, en tot préner era iniciativa, en tot demostrar qu'Aran constituís, en contèxte catalan, un simbèu de volentat democratica e de bones practiques de

govèrn. Ua expression d'imaginacion e de volentat de servir as ciutadans metudes ath servici d'un projècte de país, e dera preservacion dera sua identitat. Mès aquest pretzhèt mos reclame mès capacitat d'influéncia, e mès representacion en toti es airaus enes quaus Aran pogue èster influent.

Ei en aquest sens que cau passar era nòsta preséncia enes àmbits administratius e politics. Mès non sonque acitau. Cau d'ara estant, organizar era nòsta preséncia enes encastres economics e sociaus, en tot sajar de reforçar un hilat qu'assolide es objectius de desenvolopament deth país ena sua plenitud.

Auer preséncia vò díder tanben, auer naues persones disposades a empréner aquest rèpte apassionant, e ei en aquest sens qu'Unitat d'Aran a de reforçar era preséncia de naues generacions que poguen empréner aquesti nauí rèptes qu'aué definim.

Ath servici deth ciutadan

Complir damb es rèptes qu'eth país mos reclame a d'èster ath còp un incentiu tà qu'eth nòste govèrn sigue com jamès un govèrn ath servici de toti es ciutadans. Tot soent arribe qu'es ahèrs polítics d'objectius nacionaus esdevien prioritari e se mensten era política deth dia a dia, aquera que persute ena vida vidanta deth ciutadan. Cau en aquest sens priorizar e soslinhar qu'era vocacion d'Unitat d'Aran – Partit Nacionalista Aranés enes administracions ei, e a estat tostemp, ua volentat de servici as persones, e qu'en aquest sens ei ua exigéncia dera nòsta organizacion que toti es qu'ostenten cargues de representacion mantenguen aquesta actitud de servici as ciutadans.

Era relacion damb eth PSC

Era relacion d'Unitat d'Aran – Partit Nacionalista Aranés damb eth Partit des Socialistes de Catalunya (PSC) reflectís era concepcion qu'auem deth nau aranesisme, en tant qu'afirme era nacion aranesa sense besonh de negar era nacion catalana e espanhòla. Era defensa der autogovèrn e era melhora deth finançament, atau coma er impuls entà aprovar e desvolopar una naua Lei d'Aran, non son pas incompatibles damb eth manteniment d'ues relacions d'amistat e collaboracion damb d'utes fòrces de Catalonha. Tot çò de contrari, eth pacte damb era Catalonha progressista mos a de perméter arténher còtes mès naves d'autogovèrn.

Ei en aquest àmbit que mos cau remarcar er exit dera relacion damb eth PSC, segontes eth protocòl signat en 1999 entre andús partits, en tot ajudar a desvolopar politiquas sociaus en Catalonha, mentre en Aran, eth nòste partit, assomís ua orientacion politica qu'ath delà de reafirmar era sua vocacion aranesista e nacionau, sintetize era volentat dera majoria des ciutadans aranesi. Atau ac demòstren aquestes dues darrères conteses electoraus, a on Unitat d'Aran e eth PSC an estat es partits mès votadi, tant enes municipaus coma tath Conselh Generau e tàs legislatives, çò que manifèste ua clara consolidacion d'un vòt que tròbe en nòste partit e enes sues aliances respòstes as sues inquietuds politiquas, autant en àmbit locau com enes encastres autonomic e der Estat.

En aquesta resposta i son es arguments qu'avalen era gestion d'UA – PNA, e era sua capacitat d'influéncia en PSC, mès tanben en emicicle catalan, tà sajar de possar es ahèrs d'Aran en favor d'aquest reconeishement, pr'amor qu'UA – PNA ei un partit sobeiran, en tot qu'eth sòn protocòl damb eth PSC ei frut dera volentat politica d'andús partits.

Açò non vò díder qu'aquesta non sigue ua relacion mielhorabla; ua relacion ara quau cau híger mès exigéncia ena mesura qu'eth nòste partit a mès responsabilitat de govèrn e mès capacitat d'influéncia. Un rèpte que mos cau plantejar en aquesta naua etapa ena quau UA – PNA a de refortilhar eth sòn

perfil pròpri e reclamar mès pes enes decisions, çò qu'implique tanben mès veus e mès persones en aqueri lòcs de decision.

Ei donc eth moment de díder fòrt e clar qu'aguesta a estat era mielhor etapa, d'ua Unitat d'Aran que lidèr Aran e qu'ei escotada e influenta en Catalonha. E bona part d'aguesti exits non aurien estat possibles sense aguesta collaboracion d'UA – PNA e eth PSC.

3. UN PAÍS QUE CÀMBIE

Era identitat, un nau debat

Amiar a tèrme eth debat identitari ei, aué mès que jamès, de besonh entà poder establir es bases sus es que s'a de bastir er Aran deth sègle XXI. Es nombrosi cambis sociaus qu'a patit eth nòste país mos pòrten a redefinir eth concèpte d'identitat coma era apertiença a un territòri, a ua comunautat, que compartis sègles d'istòria, lengua e cultura.

Totun, e en tot reconéisher qu'aguesti son es elements que fonamenten (e an de fonamentar) aquest concèpte, a arribat eth moment en qué cau considerar qu'era apertiença a ua comunautat non pòt comportar exclusivitat, pr'amor qu'aguesta pòt èster multipla, pòt formar part d'encastres concentrics.

En ua societat coma era aranesa, plaçada en miei d'un mon globau, damb ues qüòtes d'immigracion plan nautes e damb eth perilh cada viatge mès propèr de confóner identitat damb exclusivitat, damb embarrament o sectarisme, se presente era oportunitat de reformular-se coma ua societat damb ua identitat pròpria e fèrma mès tanben damb ua "identitat projècte", que sigue bastida en tot somar sinèrgies entà esdevier era identitat collectiva deth nòste país. Un país qu'ath long dera sua istòria a estat tolerant e acuelhedor, ath temps qu'a mantengut fèrma era sua volentat de lutar per èster.

Eth debat identitari a de poder contemplar es elements d'identitat de resistència e legitimadora entà que, amassa damb es nauis tempsi que viuem actuaument, posque sorgir ua naua definicion d'identitat, que fidèu as sòns orogens, sigue tanben un motiu d'integracion e participacion ena societat, pr'amor que çò que non podem perméter ei estancar-mos coma ua comunautat barrada ath mon, damb ua grana solidaritat intèrna, mès ara defensiva dauant des que non apertien ara pròpria comunautat. Non podem esdevier ua societat, un país, fonamentalista, pr'amor que sonque un país que possedís ua societat madura e capabla de balhar igualtat d'oportunitats, hèt qu'indiscutiblement potenciarà eth sentiment d'apertiença, poirà auançar en tot esdevier un país de futur, democratic e participatiu.

Es nauis tempsi mos pòrten a tier en compde qu'era libertat reau des ciutadans, damb drets mès tanben damb deuers, se potencie laguens dera comunautat e qu'ei de besonh potenciar era diversitat coma ua valor entà atau, tanben, seguir estant fidèus ara pròpria diferéncia.

Adaptar-se ara naua societat

Qu'era nòsta societat càmbie ja ei ua evidéncia plan paupabla enes nòsti carrèrs e especiaument enes nòsti estudis. Mainatges e familhes de tot eth planeta s'an installat en Aran com ua pròva irrefutable dera naua societat globau.

Dauant d'aguest fenomen i a dus tipus de responsa: eth dera societat que s'embarre en era madeisha e que sage de mercar es diferéncias e es distàncies damb es nau- venguts. O aquera auta que segura d'era madeisha, des sues conviccions, sage d'integrar e de bastir un projècte compartit damb aqueri que son installadi en país e que i viuen e i trabalhen.

Açò non pòt pas significar ua politica d'immigracion irresponsabla. Tot ath contrari, cau insistir ena demana qu'era immigracion ei e a d'èster gestionada damb critèris sociaus e non pas unicament com un fenomèn des mercats, e per

tant, s'a d'ajustar as besonhs e as capacitats d'integracion des societats d'acuelhuda en tot èster combatuda en to balhar oportunitats enes païsi d'origen.

Era integracion donc, passe per impulsar eth dialòg damb es naues cultures e es nauï vesins. Cau impulsar politiquas capaces de crear, amassa damb era identitat culturau, ua identitat de projècte compartit, basada ena lengua e era cultura, mès tanben enes valors e en ua idèa de país capaç de suenhar e dar oportunitats as que i viuen.

Era cultura e era lengua an d'esdevier esturments d'integracion, damb ua escòla a on es valors deth coneishement siguen, amassa damb es lengües, un objectiu prioritari.

Es cambis son consustanciaus as societats deth sègle XXI, assimilar es cambis en tot esdevier societats capaces de convíuer ena diversitat damb coesion ei un des rèptes d'aguesti ans a vier. Ei per'mor d'aquerò que des d'Unitat d'Aran, damb era certesa de preservar era nòsta identitat, mos cau assomir aquest rèpte en tot sajar d'integrar e en tot governar era immigracion jos eth principi de qu'es que vien an d'èster en situacion regular damb drets e obligacions.

4. TRANSFORMAR ETH PAÍS

Nau impuls entàs politiquas d'UA – PNA

Es bases deth projècte d'Unitat d'Aran – Partit Nacionalista Aranés se fonamenten ena consciéncia de qu'eth benèster des ciutadans e era solidesa dera governabilitat d'Aran e des sòns municipis depenen der hèt d'assomir qu'exercir responsabilitats de govèrn represente un exercici de serietat e responsabilitat. E entad açò ei de besonh reformar era manèra de governar que s'a exercit en país en tot reforçar es nauï valors dera politica.

Aguesta politica renauida mos a de facilitar eth poder afrontar es nauï rèptes dera nòsta societat enes pròplèu ans entà assegurar-ne eth progrès e eth desenvolopament entà arténher naues e melhors còtes de benèster.

Era prepausa d'UA – PNA ei donques ua prepausa en positiu que sage de renauir era accion publica enes Institucions araneses en tot basar-se ena cooperacion, era transparéncia, era deliberacion e eth dialòg. Aguesta prepausa se concrète enes diuèrsi encastres dera nòsta societat (economics, culturaus, sociaus...) en tot aufrir solucions e propòstes as rèptes que cadun d'aguesti encastres afronte e aurà d'afrontar enes pròplèu ans.

- Sanitat e servicis sociaus, ua prioritat

Parlar de benèster ei, entre d'auï concèptes, parlar de melhorar e aumentar es servicis pròpris enes airaus sanitaris e sociaus, atau coma indiscotiblement parlar d'atencion as sectors damb mès besonhs. Era politica de salut ei un esturment de prumèr orde entara coesion sociau e eth benèster des ciutadans. UA – PNA hè dera persona e dera sua atencion eth pilar centrau deth sistèma sanitari public, atau coma dera promocion e proteccion dera salut, basats enes critèris de qualitat e eficiéncia en usatge des recorsi publics.

Era atencion as mès fèbles, ara gent grana, as joeni, es politiques de supòrt as familhes, qu'afavorisquen tanben era integracion dera hemna ena vida laborau entà arténher un plan d'egalitat d'oportunitats damb respècte ar òme, son ua prioritat entà Unitat d'Aran. Pr'amor qu'eth nòste partit cre fèrmament, e atau ac demòstre era sua trajectòria, qu'invertir esfòrci umans e economics en aguesti airaus ei invertir ena qualitat de vida des persones e, per tant, invertir ena societat aranesa.

- Economia e torisme, nauï rèptes

Era basa economica deth nòste país s'a sostentat enes darrèri ans en torisme e eth comèrç, sustot en torisme d'iuèrn. Totun, darrèrament eth sector deth torisme a començat a patir ua transformacion. Era demana non ei pas era madeisha que dètz ans entà darrèr mès era aufèrta toristica seguís en tot aufrir es madeishi productes. Atau donques comence a èster de besonh adaptar eth

sector deth torisme a d'aguesta naua demana, que cerque productes unics, disparièrs dera rèsta e singulars de cada destin toristic.

Semble donques evident qu'ei de besonh enfrontar es cambis que se presenten en tot sajar de liderar-les, en híger valor as productes, en tot guanhar competitivitat e en fomentar era formacion des persones. Cau gestionar es infraestructures en tot vertebrar eth territòri e articular de forma ordenada e planificada es accèssi as nuclèus poblacionaus. Mès tanben ei de besonh de gestionar es infraestructures deth coneishement en tot encarar aguesta transformacion d'ua manèra umanizada, en tot emplegar es poders politics entà premanir as persones e amiar a tèrme estratègies e politiques de supòrt, d'acompanhament e d'impuls entà aprofitar es oportunitats.

Era clau entà afrontar aguesta naua situacion ei saber convertir es rèptes en oportunitats, e en aguest sens cau remercar qu'era economia sense era politica non pòt anar per bon camin, pr'amor que sense era politica, era economia non pense en papèr sociau qu'a d'amiar a tèrme necessàriament.

D'aguesta forma, Unitat d'Aran – Partit Nacionalista Aranés a d'acabar d'esdevier un partit qu'assomís responsabilitats e contrè compromesi entà aportar naues reflexions, idèes e sinèrgies entà desvolopar politiques actives que fomenten era nòsta economia. Compromesi damb era coesion sociau, en tot garantir era egalitat d'oportunitats entre es ciutadans, damb un projècte de creishement, de competitivitat, entà arténher qu'eth nòste país sigue ena prumèra linha.

- Naues tecnologies, eth nòste futur

Es grani cambis qu'a patit era nòsta societat enes darrères decàdes pr'amor, entre d'autes rasons, deth desvolopament economic e dera evolucion des abits de trabalh e des diuèrses estructures sociaus, an provocat granes modificacions en emplec e obtencion dera informacion.

Eth concèpte de temps a variat fòrça damb es ans, en tot avalorar-se de forma mès qualitativa. Actuaument, non se dispause de temps entà amiar a tèrme

segontes quin tipe de tràmits o gestions tàs que non s'aufrissen facilitats a nivèu practic. D'aguesta forma, e en tíer en compde qu'es naues tecnologies son dejà implantades ena nòsta societat de forma definitiva, se mòstre de besonh qu'aguestes siguen un esturment basic que facilite eth contacte e era comunicacion entre toti es membres deth nòste país.

Era sciència mos balhe damb era implantacion des naues tecnologies ua oportunitat unica entà mostrar-mos ath mon e hèr-mos a conéisher, atau coma tanben entà poder evolucionar e desvolopar estratègies de futur entà poder competir en tèrmes de lengua e cultura.

Es naues tecnologies mos an de perméter qu'era societat aranesa se consolide encara mès sus es principis de justícia social, politica e economica, pr'amor qu'an de hèr possible era sua plea participacion enes desafiaments clau qu'eth desvolopament a aué plantejati en mon. Era comunicacion ei un procès social essencial, un besonh uman basic e eth fonament de tota organizacion social; atau donques ei de besonh aprofitar aguesti nau esturments entà prebotjar aguest procès e hèr possible qu'era societat dera informacion sigue tanben tostemp presenta en Aran.

- Miei ambient e pagesia, ua naua perspectiva

Ei de preveir qu'es tèmes miei ambientaus seràn de maxim interès en futur mès propèr. Aué en dia eth miei ambient, eth sòn concèpte, comence a afectar ath creishement social e ara estructura dera madeisha societat.

Eth moment istoric que viuem ei plan important, pr'amor qu'auem dejà avertit qu'eth sistèma actual non ei sufisent entà garantir un progrès digne, en tèmes miei ambientaus, que demore totaument restacat era economia e ara explotacion des recorsi. A arribat donc eth moment d'innovar en matèria miei ambientau entà arténher un nau equilibri ambientau que mos permite créisher sense suberpassar era capacitat de carga deth nòste territòri.

Aran ei un país que base era sua economia ena explotacion des recorsi naturaus pr'amor deth torisme majoritàriament, en qué eth paisatge a un papèr dominant ena gestion d'aguesti recorsi. Per tant eth compromés damb eth país implique tanben un compromés damb es pagesi, donques eth sòn papèr ei clau entara gestion e conservacion deth paisatge, e damb eth miei ambient e es sòns besonhs pr'amor qu'aquerò tanben vò díder compromés damb era societat que i viu, tanben vò díder pensar en futur d'aquera societat. D'aguest compromés ne nèish era definicion deth territòri que d'Unitat d'Aran ençà compartim: er equilibri entre er espaci naturau e ambientau e er espaci culturau e sociu.

- Lengua e cultura, elements de coesion

Er hèt culturau ven a èster foncion dirècta der hèt sociu, ei a díder, quinsevolh variacion ena cultura pròpria d'un territòri ei dirèctament proporcionau as cambis qu'aquera societat patís ath long deth temps.

En analitzar era relacion existentia entre er hèt culturau e er òme s'arribe ara conclusio qu'era cultura ei era satisfaccio d'un besonh, per miei d'ua activitat, ena qu'es individus actuen en comun. Totun, entà arténher aguesta satisfaccio, era societat s'a d'organizar, e açò implique ua estructura fòrça precisa, es granes linhes dera quau se pòden trapar en quinsevolh grup organizat. Era unitat elementau d'aguesta organizacion ei era institucion, que compòrte er acòrd sus un ensem de valors qu'actuen de nèxe d'union en grup.

Era fòrta e rapida evolucion dera societat e dera economia araneses enes darrèrs ans a portat ara complexitat deth fenomèn culturau, a mesura qu'aguest s'a anat integrant en ua naua realitat. Actuament era cultura coma ensem de tradicions e costums a prenut un aute carrèr, en tot adquirir d'auti aspèctes mès contemporanèus frut dera transformacion sociu e dera sua madeisha adaptacion ath moment actuau. Totun, aguesta variacion en temps presente regularitats que n'an permetut era contunhacion e era transmission, en tot arribar a èster un esturment d'adaptacion des individus ara societat.

En un país coma eth nòste, on era lengua e era cultura son es elements mès significatius que mos representen, ei primordiau establir ua *huelha de ruta* coerenta e d'acòrd damb era situacion actuau, que garanteze era conservacion dera cultura pròpria ath viatge que ne facilite era evolucion.

Era dignificacion dera cultura ei er unic camin entà arténher un modèl capable de mantier-se en temps e de satisfèr es besonh culturaus deth territòri. Entad açò cau préner consciéncia dera situacion, conéisher era realitat deth país e creir ena capacitat dera gent dedicada a hèr cultura.

Resulte evident qu'eth debat identitari ei intimament restacat ara cultura e lengua d'un territòri, coma en aquest cas eth nòste. Era nòsta diferéncia, açò que mos hè unics, se base ena cultura e ena lengua.

Atau donques, e en tot seguir er argumentari sus era identitat, ei de besonh qu'era cultura e era lengua arthenen un papèr de centralitat en nòste país. Calen estratègies e politiques que reflèxen era valor intrinseca d'aquesti elements coma èishi vertebradors dera societat aranesa. Ath delà, era comunautat, es ciutadans, an de poder exercir es sòns drets d'accès plen ara cultura, coma protagonistes e coma consumidors.

Eth potenciau culturaus deth nòste país ei plan evident e bona mòstra deth madeish ei era creishenta produccion culturaus der hilat associatiu civil.

Tot e era definicion etèrea dera cultura, ei de besonh soslinhar qu'en tractar sus aquest ahèr, se tracten concèptes coma eth de libertat, creativitat, democràcia e desenvolopament social. Atau madeish, cau tanben remarcar qu'ei vitau qu'es politiques culturaus que s'apliquen, prebotgen opcions e alternatives entà alimentar ua societat mès justa e rasoabla. Son de besonh compromesi qu'asseguren era posicion centrau dera cultura en ensem des politiques locals entà poder afrontar fòrça des desequilibris socials dera actualitat.

Cultura e lengua son donques es nòsti dus grani esturments de coesion social, de definicion identitària, e an d'esdevier es fonaments tanben damb es que

trabalhegam entà encarar es actuaus e futurs rèptes que parlen de mès qüòtes de libertat, creativitat, mès inclusion e justícia sociau e sustot mès participacion.

Eth pensament progressista d'Unitat d'Aran plantege qu'era cultura, ath delà de recuperar era sua posicion centrau abantes nomentada, esdevengue un complement e contrapunt dera logica politica e economica deth nòste país, pr'amor qu'aguest ei eth nòste compromés damb era lengua e era cultura que mos son pròpies e que, tot e èster minoritàries en encastre globau, retien encara ua fòrta ambicion de futur.

- Educacion, espòrts e joenessa, mès qualitat

Entà Unitat d'Aran – Partit Nacionalista Aranés, eth dret ara formacion e era promocion des valors solidaris der espòrt son politiques sociaus, pr'amor que non sonque son ua pròva d'igualtat d'oportunitats, senon un simbèu de dignitat e de societat auançada de benèster. En Aran auem de besonh d'incentivar es elements de dinamisme, creativitat, innovacion e capacitat innovadora entara formacion deth nòste capítal uman. E entad aguest noble objectiu, era joenessa deth país a d'auer era possibilitat de passar tara vida adulta damb ua formacion academica avienta. Per aquerò, UA – PNA seguirà apostant pera supervellança d'un sistèma educatiu de qualitat e de recèrca dera excelléncia ena formacion e ena promocion der espòrt, atau coma pes politiques que donguen mès oportunitats de trabalh de qualitat entà qu'es nòsti joeni poguen desenvolopar eth sòn projècte de vida en Aran.

5. UN PARTIT DUBÈRT E MODÈRN

Afrontar eth futur damb illusion

Unitat d'Aran – Partit Nacionalista Aranés afronte eth futur damb era madeisha volentat, caracterizada pendent es darrèri trenta ans, d'articular eth discurs melhor fonamentat e eth projècte mès dinamizador en aliança damb es nauis tempsi. Era nòsta reflexion a de transmetre eth messatge qu'UA – PNA pòt

èster un esturment de mediacion entre era politica e es ciutadans, en tot guanhar era credibilitat, era confidança e era complicitat d'aguesti darrèrs. Auem d'èster capables de resòler es problèmes dera gent, mès tanben de dessenhar es melhors respòstes e d'anticipar-mos as rèptes deth futur d'ença d'un discurs clar e valent, en tot fixar era agenda, en tot préner era iniciativa, pr'amor qu'auem un gran actiu: eth nòste projècte de nau aranesisme, dubèrt, integrador, respectuós damb era diuersitat culturau e damb eth pluralisme ideologic, comprometut damb era justícia sociala e eth respècte ath miei naturau, que pòt emocionar en tot parlar des problèmes dera vida vidanta e dibuïshar eth país que volem en futur.

Compdar damb es nauï protagonistes

Unitat d'Aran – Partit Nacionalista Aranés s'a de daurir as nauï protagonistes dera accion publica, enes encastres socials e economics, entà incrementar eth sòn supòrt electorau, que ja ei fòrça plurau e transversau. Auem de devier eth referent des sectors mès dinamics e empedredors dera societat, atau coma eth partit que melhor represente ara hemna, en tot promocionar politiquas d'igualtat en toti es nivèus e practiquas qu'afavorisquen era democràcia paritària.

Es joeni an de percèber tanben qu'eth projècte d'UA – PNA les aufrís un futur damb possibilitats, damb garantias d'emancipacion e d'ença deth quau poguen desvolopar eth sòn projècte vitau. Totun, entà Unitat d'Aran ei fonamentau garantir eth procès d'emancipacion des nòsti joeni en tèrmes d'igualtat e qualitat de vida. Auram de compdar damb era participacion des joeni se volem un país plen de futur e oportunitats. En entad aquerò UA – PNA a de liderar un nau modèl d'accés ar abitatge e de promocion dera formacion secundària, univesitària e professionau.

Tanben vedem ena gent grana un èish fonamentau en nòste projècte politic, que reconeish era ampliacion siginificativa deth numerò de gent grana activa, atau coma era distincion damb era gent grana depenenta. Volem reivindicar era sua implicacion collectiva e eth sòn compromés ciutadan, atau coma era sua preséncia ena vida publica.

UA – PNA a de devier, per tant, un partit damb nèrvi, en contacte permanent damb diuèrsi collectius e associacions, soent refractaris ara politica. E açò ei possible perquè Unitat d’Aran ei un partit que sap escotar, que practique ua politica que non ei d’esquies ara societat, pr’amor qu’apòste per ua concepcion dera politica mès coerenta e mès eficienta que se concrète en ua major capacitat de balhar compdes e avalorar es resultats des politiques damb transparéncia e colaboracion. Pr’amor que, en definitiva, UA – PNA a era volentat de configurar-se coma eth partit-plaça, eth partit-agora, coma eth punt de trobada que vertèbre entà laguens coma partit e entà dehòra coma societat eth modèl de politiques publiques que desire era majoria des ciutadans d’Aran.

Aran, abriu de 2008